

i det hele ikke meget fyldestgørende og paa et enkelt Punkt noget besynderlig. Det hedder i Fortrykket Sp. 3473: „Det er ikke muligt for nogen ubemidlet Landarbejder nu at skaffe sig en Jordlod at arbejde paa ved de Midler, han selv kan sammentjene. Derfor maa der stilles skærpede Krav til Fideikommissgodserne om at afstaa Jord. Men samtidig med, at Kravet om Jord er steget, er paa den anden Side de store Jordbesidderes Formuer vokset uhyre i disse Krigsaar, uden at dette skyldes nogen Virksomhed fra Jordbesidderens Side.“ Og saa fortsættes der lidt efter samme Recept. Jeg vil gerne spørge, hvad særligt Bud har dette til Fideikommissbesiddere, Stamhusbesiddere og Lensbesiddere? Er det ikke noget, der gælder alle store Ejendomme? Er der i det hele taget nogen Grund til særlig at fremhæve dette overfor Lens- og Stamhusbesiddere? Der er sikkert mange andre, der har tjent ganske anderledes. Dette fører adskilligt videre end til at røre ved Len og Stamhuse. Det vilde være hensigtsmæssigt, forekommer det mig, om en Begrundelse paa et Omraade som dette holdt sig nøje til Formaalet, og man ikke kom ind paa Begrundelser, der ikke har noget særligt Ærinde i den Retning.

Der er dernæst et principielt Spørgsmaal. Det angaar Slægtens Ret. Den er ikke varetaget i det foreliggende Lovforslag. Dette indeholder ogsaa Svaret til det ærede Medlem, der talte om, at Succession er det samme som Arvegangsorden, og kan man forandre denne, maatte man ogsaa kunne forandre Successionen. Jeg henviser her til, hvad et Medlem af Kommissionen, nemlig Waage, har skrevet i den Betænkning, der er vedhæftet Lovforslaget. Hvad Waage her skriver, er for øvrigt ganske overensstemmende med Professor Deuntzers Anskuelse. Baade Waage og Deuntzer advarer udtrykkelig imod, at man af visse ydre Kriterier slutter sig til, at Succession og Arvegangsorden er det samme. De hævder begge det, der har været fastslaaet som ganske givet i Juraen, og som jeg egentlig aldrig har set bestridt, at det er den successionsberettigede Slægt, der ejer Lenene, Stamhusene og Fideikommissgodserne, medens den enkelte kun er den rentenydende Besidder. Deri, at Staten kan forandre Arvegangsordenen i Almindelighed, ligger aldeles ikke, at den kan forandre Successionsretten, og det har da heller aldrig været gjort eller paataenkt. Der er ingen, der har tænkt paa, at Arveloven af 1845 eller dens Amendement af 1857 havde noget som helst at gøre med Len, Stamhuse

eller Fideikommissgodser. Dette betragter jeg som værende fuldstændig rigtigt. Derimod forekommer det mig, at der er en Parallel med Hensyn til Slægtens Ret og Samfundets Interesser i, at Kapitalen bevares, og man kunde muligen ad denne Vej finde en Udvej, en Kombination, gennem hvilken en Overenskomst kunde bringes i Stand.

Jeg skal for øvrigt ikke komme nærmere ind paa disse juridiske Spørgsmaal. Jeg tror, enhver Jurist vil være ganske paa det rene med, at en Sammenstilling af Successionsordenen og Arvegangsordenen er ganske forfejlet, der kan kun være Tale om, at man bliver nødt til at gøre et Indgreb, hvis man bliver nødt til at gøre dette Indgreb, af Hensyn til Formaalet: Overgangen af Jorden til frit Eje. Men som Waage udtrykkelig gør opmærksom paa i de citerede Bemærkninger, og ganske specielt i Bemærkningerne paa allersidste Side, foreligger der ikke nogen Nødvendighed for at gøre dette. Det konservative Folkpartis Hovedsynspunkt er Overenskomsten, og der er derfor ikke for mig for Tiden nogen Anledning til at komme ind paa de forskellige Procentsatser. Principmæssigt er mit Parti stemt for, at de store Godser afgiver Jord, specielt Jord til Husmandsbrug, og vi er ogsaa enige i, at Jorden skal afgives til ikke alt for høje Priser. Det kan der forhandles om. Men man maa i alt Fald ogsaa tage Hensyn til Grundlovens Regel om fuldstændig Erstatning. Det er et Punkt, som kunde gøre, at man kunde nære nogen Tvivl om, hvorvidt Tidspunktet i Øjeblikket er fuldstændig gunstigt valgt; det kan der ogsaa forhandles om.

Jeg skal i øvrigt ikke komme ind paa de enkelte Bestemmelser i Lovforslaget, men kun lige nævne, at det paa adskillige Punkter sikkert optræder mere hensynsløst overfor Besidderne, end Formaalet egentlig kræver. Det er f. Eks. meget hurtigt i Løbet af et Aar at skulle bestemme sig til, hvilken Jord man vil afgive, og om man overhovedet vil afgive Jord. Der gaar jo et stort Arbejde i Forvejen: Landmaalararbejde, Opmaaling og al den Slags Ting, og det kan ikke nytte noget at jage for haardt med det. Paa den anden Side skal jeg indrømme, at den Frist af 5 Aar, som var sat i Landbokommissionen, muligvis er noget for lang, men det er ogsaa et Forhold, om hvilket man kan forhandle.

Vort principale Synspunkt er altsaa det, at vi maa have en Overenskomst og ikke Tvang, og at vi i øvrigt er fuldt ud parate til at forhandle om Enkeltheder.